

Sygn. akt V CSKP 77/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący)
SSN Joanna Misztal-Konecka (sprawozdawca)
SSN Ewa Stefańska

w sprawie z powództwa R. D.
przeciwko M. D.
o ustanowienie rozdzielności majątkowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 24 czerwca 2021 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w K.
z dnia 21 września 2018 r., sygn. akt XVIII Ca (...),

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od M. D. na rzecz R. D. kwotę 360 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

1. Pozwem z 26 maja 2017 r. R. D. wniósł o ustanowienie rozdzielności majątkowej małżeńskiej między nim a pozwaną M. D. w miejsce wspólności majątkowej małżeńskiej wynikającej z zawarcia przez strony związku małżeńskiego

w dniu 1 lipca 1995 r. przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w O. - z dniem 25 listopada 2015 r. W toku postępowania pełnomocnik powoda zmodyfikował żądanie pozwu, domagając się ustanowienia rozdzielności majątkowej małżeńskiej między stronami z datą wniesienia pozwu, a zatem z dniem 26 maja 2017 r.

Na rozprawie w dniu 28 sierpnia 2017 r. pełnomocnik pozwanej uznał żądanie pozwu.

2. Wyrokiem z 28 sierpnia 2017 r. Sąd Rejonowy w B.: z dniem 26 maja 2017 r. ustanowił rozdzielność majątkową małżeńską między R. D. a M. D. w miejsce dotychczasowej wspólności majątkowej małżeńskiej wynikającej z zawarcia przez strony związku małżeńskiego w dniu 1 lipca 1995 r. w O. (pkt 1), umorzył postępowanie w zakresie żądania ustanowienia rozdzielności majątkowej małżeńskiej z dniem 25 listopada 2015 r. (pkt 2), nie obciążył pozwanej kosztami sądowymi (pkt 3), zniósł wzajemnie koszty zastępstwa adwokackiego między stronami (pkt 4).

3. Wyrokiem z 21 września 2018 r. Sąd Okręgowy w K., po rozpoznaniu apelacji pozwanej, oddalił tę apelację (pkt 1) i rozstrzygnął o kosztach postępowania (pkt 2).

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy, zgodnie z którymi strony zawarły związek małżeński w dniu 1 lipca 1995 r. przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w O.. Z małżeństwa stron pochodzi dwoje dzieci - W. D. urodzona (...) 1997 r. oraz A. D. urodzony (...) 2006 r., które obecnie zamieszkują z pozwaną. Umów małżeńskich majątkowych strony nie zawierały. Strony nie zamieszkują wspólnie od 25 listopada 2015 r. Od tego czasu odrębnie prowadzą gospodarstwa domowe, samodzielnie dysponują swoimi dochodami, nie konsultują decyzji finansowych i nie współdziałają w zarządzie wspólnym majątkiem.

Sąd Okręgowy zaaprobował też zastosowanie prawa materialnego do ustalonego stanu faktycznego (art. 52 § 1 k.r.o.). Równocześnie Sąd Okręgowy wskazał, że zgłoszone przez pełnomocnika pozwanej dopiero w piśmie z 9 września 2018 r., a zatem po zamknięciu rozprawy apelacyjnej, zarzuty dotyczące prawidłowości ogłoszenia wyroku Sądu Rejonowego, nie stanowią okoliczności uzasadniającej otwarcie rozprawy na nowo. Dostrzegając popełnione przez sąd pierwszej instancji błędy proceduralne, a mianowicie to, że nie jest wiadome, o

której godzinie nastąpiło ogłoszenie wyroku, więc strony nie mogły się stawić na jego ogłoszenie, uznał, że nie miało to negatywnego wpływu na treść wyroku.

4. Od wyroku Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wniosła pozwana, zaskarżając go w całości. Zarzuciła naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 367 § 1 w zw. z art. 332 § 1 i art. 326 § 1-2 k.p.c. przez ich błędne zastosowanie, polegające na rozpoznaniu apelacji pozwanej wniesionej od czynności określonej jako „wyrok” Sądu Rejonowego w B. z 28 sierpnia 2017 r., który wobec braku jego ogłoszenia jest wyrokiem nieistniejącym (*sententia non existens*), niepodlegającym zaskarżeniu apelacją.

Skarżąca domagała się uchylenia w całości zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K., odrzucenia apelacji pozwanej jako wniesionej od wyroku nieistniejącego oraz przekazania sprawy do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B..

5. W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód domagał się jej odrzucenia lub oddalenia.

6. Prokurator Generalny wyraził pogląd, że skarga kasacyjna powinna zostać oddalona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

7. Kluczowym zagadnieniem w niniejszej sprawie z punktu widzenia zarzutów kasacyjnych jest ocena, czy wyrok Sądu Rejonowego w B. jest wyrokiem nieistniejącym w znaczeniu procesowym.

Niewątpliwie w aktach niniejszej sprawy zalega wyrok Sądu Rejonowego w B. z 28 sierpnia 2017 r., zaś z protokołu rozprawy przeprowadzonej tego dnia wynika, że wyrok został ogłoszony po zamknięciu rozprawy.

8. Wyrok powinien być wydany i ogłoszony na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę, po przeprowadzeniu dowodów oraz udzieleniu głosu stronom. Oprócz względów czysto normatywnych (art. 326 § 1 zd. 1 w związku z art. 224 § 1 k.p.c.), przemawiają za tym argumenty psychologiczne, pragmatyczne i społeczne (uchwała Sądu Najwyższego z 10 lipca 2015 r., III CZP 44/15, OSNC 2016/6/72).

Równocześnie Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę opowiada się za poglądem, że wyrok, który podlegał ogłoszeniu a nie został ogłoszony, jest wyrokiem nieistniejącym w znaczeniu prawnoprosesowym (*inexistens, sententia non existens*) (tak też orzeczenie Sądu Najwyższego z 24

września 1935 r., II C 944/35; orzeczenie Sądu Najwyższego z 15 marca 1937 r., II C 2846/36; postanowienie Sądu Najwyższego 17 listopada 2005 r., I CK 298/05, OSNC 2006/9/152; wyrok Sądu Najwyższego z 30 listopada 2007 r., IV CNP 111/07). Odmienne poglądy wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z 17 października 1978 r. (III CZP 62/78, OSNC 1979/5/88) nie można podzielić, ponieważ deprecjonuje on znaczenie aktu konstytuującego byt wyroku, którym jest akt ogłoszenia wyroku.

Wyrokiem nieistniejącym w znaczeniu procesowym jest wyrok sporządzony i faktycznie (fizycznie) „istniejący”. Najczęściej uznaje się, że wyrokiem nieistniejącym w znaczeniu procesowym jest wyrok wydany przez osoby nieuprawnione, wyrok wydany bez żadnego postępowania (w nieistniejących procesach), wyrok pozbawiony zasadniczych cech, które według ustawy powinien posiadać wyrok (np. niezawierający żadnego rozstrzygnięcia lub którego sentencji skład sądu nie podpisał) itd. Sytuacja, w której nie doszło do ogłoszenia wyroku, zbliżona jest do przypadków wymienionych w poprzednim zdaniu.

Według art. 326 § 3 k.p.c. ogłoszenia wyroku dokonuje się przez odczytanie sentencji. Celem ogłoszenia wyroku jest poinformowanie stron, innych uczestników postępowania i wszystkich zainteresowanych jego wynikiem o treści wyroku. Z ogłoszeniem wyroku wiążą się też ważne skutki procesowe. Od chwili ogłoszenia wyroku sąd, który wyrok ten wydał, jest nim związany (art. 332 § 1 k.p.c.). Od chwili ogłoszenia biegnie termin do zgłoszenia żądania sporządzenia uzasadnienia wyroku.

Reasumując, wskazać trzeba, że ogłoszenie jest elementem konstytutywnym orzeczenia - wówczas rodzi się orzeczenie i związaniem nim sądu oraz innych podmiotów (art. 332 § 1 k.p.c.).

9. Pomimo jednak braku wątpliwości co do kwalifikacji wyroku nieogłoszonego jako wyroku nieistniejącego w znaczeniu procesowym, Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej. Zarzutem skargi kasacyjnej było bowiem to, że wyrok w niniejszej sprawie nie został ogłoszony. Tymczasem materiał zebrany w niniejszym postępowaniu, choć może sugerować zaistnienie pewnych nieprawidłowości proceduralnych, nie pozwala na wniosek, że nie doszło do ogłoszenia wyroku.

W sprawie niniejszej Sąd Najwyższy stwierdza, że fakt ogłoszenia wyroku Sądu Rejonowego bez wątplenia znajduje potwierdzenie w treści protokołu rozprawy sprostowanego (zresztą na skutek wniosku pozwanej, a następnie jej odwołania wniesionego od zarządzenia przewodniczącego) postanowieniem z 7 listopada 2017 r., z którego ostatecznie wynika, iż wyrok został ogłoszony po zamknięciu rozprawy.

Nie można pominąć, że jeżeli z posiedzenia, na którym miał być ogłoszony wyrok, sporządzono protokół, w którym wskazano, że ogłoszenie nastąpiło, to z protokołu takiego wynika domniemanie, iż wyrok został rzeczywiście ogłoszony. Jeśli natomiast w protokole brak wzmianki, że ogłoszenie wyroku nastąpiło, to taka treść protokołu rodzi domniemanie przeciwne, tzn. że wyrok nie został ogłoszony. Obalenie każdego z tych domniemań może zaś nastąpić tylko w drodze sprostowania protokołu w trybie określonym w art. 160 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z 3 lutego 2012 r., I UK 271/11). Przypomnienia wymaga, że protokół sądowy jako dokument urzędowy korzysta z wynikających z art. 244 k.p.c. domniemań prawdziwości oraz prawidłowości zawartych w nim stwierdzeń i oświadczeń (wyroki Sądu Najwyższego: z 21 stycznia 2005 r., I CK 4/05; z 25 marca 2011 r., IV CSK 407/10).

Jedynie marginalnie należy zauważyć, że pełnomocnik pozwanej pogląd o nieogłoszeniu wyroku opiera na tym, iż ogłoszenie to nie nastąpiło w obecności stron, natychmiast po zamknięciu rozprawy. Z pism procesowych obu stron zrekonstruować można to, że doszło do poinformowania stron o zamknięciu rozprawy oraz o tym, że wyrok zostanie ogłoszony, zaś powód i pozwana oraz ich pełnomocnicy - bez oczekiwania na chwilę ogłoszenia wyroku - opuścili budynek sądowy. Niewątpliwie można oczekiwać, by sąd podjął próbę precyzyjnego określenia godziny, o której nastąpi ogłoszenie wyroku, mające miejsce bezpośrednio po zamknięciu rozprawy, nawet wówczas, gdy sąd nie korzysta z instytucji odroczenia ogłoszenia orzeczenia (art. 326 § 1 zd. 2 k.p.c.). Nie zawsze - jak uczy doświadczenie orzecznicze - jest to jednak możliwe do precyzyjnego wykonania, ponieważ narada i samo sporządzenie dokumentu wyroku mogą zająć (znacznie) więcej czasu niż pierwotnie przewidywano. Równocześnie z art. 326 § 2 zd. 2 k.p.c. wynika, że nieobecność stron nie wstrzymuje ogłoszenia wyroku.

W ocenie Sądu Najwyższego w realiach niniejszej sprawy, jeśli zważyć, że strony nie pozostały w budynku sądowym w oczekiwaniu na ogłoszenie wyroku, z pewnością przekazana została im informacja, że sporządzenie orzeczenie zajmie, przy uwzględnieniu innych czynności, którymi Sąd był w tym dniu obciążony, stosunkowo dużo czasu. Z tych okoliczności jednak nie sposób wywodzić wniosku postulowanego przez pełnomocnika pozwanej, jakoby nie doszło do ogłoszenia wyroku. Wprost przeczy temu treść protokołu sądowego. Wprawdzie pełnomocnik pozwanej podjął próbę zakwestionowania treści tego protokołu, składając wniosek o sprostowanie, a następnie odwołanie od zarządzenia przewodniczącego, jednakże próby te nie doprowadziły do usunięcia wzmianki o ogłoszeniu wyroku. Nie sposób wywodzić, że samo złożenie wniosku o sprostowanie protokołu podważa walor dowodowy dokumentu, którym jest protokół sądowy.

10. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego znajduje uzasadnienie w treści art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 4 ust. 1 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

ke

(r.g.)